

IV. Quod autem personarum acceptorem Deum se credere existimant, si credant quod sine ullis præcedentibus meritis, cujus vult miseretur, et quos dignatur vocat, et quem vult religiosum facit: parum attendunt quod debita reddatur poena damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignum se iste gloriatur; atque ibi potius acceptionem nullam fieri personarum, ubi una eademque damnationis et offensionis involvit, ut liberatus de non liberato discat, quod etiam sibi supplicium conveniret, nisi gratia subveniret. Si autem gratia, utique nullis meritis reddita, sed gratuita bonitate donata.

V. « Sed injustum est, inquit, in una eademque mala causa hunc liberari, illum puniri. » Nempe ergo justum est utrumque puniri. Quis hoc negaverit? Agamus ergo gratias Salvatori, dum nobis non redditum cernimus, quod in damnatione similium etiam nobis debitum fuisse cognoscimus. Si enim omnis homo liberaretur, utique lateret quid peccato per justitiam debeatur: si nemo, quid gratia largiretur. Ut ergo in hac difficillima quæstione verbis potius utamur Apostoli; « Volens » Deus ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, » attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt » in perditionem: et ut notas faceret divitias gloriæ suæ » in vasa misericordiæ¹: » cui non potest figmentum dicere, Quare sic me fecisti? cum habeat potestatem ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Ubi quia universa ista massa merito damnata est, contumeliam debitam reddit justitia, honorem donat indebitum gratia, non meriti prærogativa, non fati necessitate, non temeritate fortunæ; sed altitudine divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei: quam non aperit, sed

¹ Rom. ix, 22.

clausam miratur Apostolus, clamans: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! Quam inscrutabilia » sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Quis enim » cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? » aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam » ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria » in sæcula sæculorum. Amen?². »

VI. Nolunt autem, ut sit ipsi gloria in justificandis impiis gratuita gratia, qui ejus ignorantes justitiam, suam volunt constituere; vel jam conclamantium religiosorum et piorum vocibus pressi, ita se fatentur ad habendam seu faciendam justitiam divinitus adjuvari, ut sui præcedat aliquid meriti, quasi priores volentes dare ut retribuatur eis ab illo, de quo dictum est: « Quis prior » dedit illi, et retribuetur ei: » et suo putantes præire merito illum, de quo audiunt, aut potius audire nolunt, « Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. » Quarum autem divitiarum est altitudo sapientiæ et scientiæ ejus, ex his sunt divitiæ gloriæ ejus in vasa misericordiæ, quæ vocat in adoptionem; quas divitias notas vult facere etiam per vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem. Et quæ sunt viæ investigabiles, nisi de quibus in Psalmo canitur: « Universæ viæ Domini misericordia et veritas³. » Igitur investigabiles sunt misericordia et veritas ejus: quoniam cujus vult miseretur, non justitia, sed misericordiæ gratia; et quem vult obdurat, non iniquitate, sed veritate vindictæ. Quæ tamen misericordia et veritas ita sibi occurrunt, quia scriptum est: « Misericordia et veritas obviaverunt sibi⁴; » ut nec misericordia impediatur veritatem, qua plectitur dignus; nec veritas misericordiam, qua liberatur indignus. Quæ igitur sua merita jactaturus est liberatus, cum si digna

¹ Rom. xi, 33. — ² Ibid. 35. — ³ Psal. xxiv, 10. — ⁴ Id. lxxxiv, 11.

suis meritis redderentur, non esset nisi damnatus? Nulla-ne igitur sunt merita justorum? Sunt plane, quia justus est. Sed ut justus fieret, merita non fuerunt. Justus enim factus est, cum justificatus est: sed sicut dicit Apostolus: « Justificati gratis per gratiam ipsius¹. »

VII. Cum igitur huic gratiæ inimici infestique sunt isti, Pelagius tamen in ecclesiastico judicio Palæstino² (non enim aliter inde impunitus exisset,) anathematizavit eos, qui dicunt gratiam Dei secundum merita dari. Sed nihil aliud in eorum etiam posterioribus disputationibus invenitur, quam meritis dari eam gratiam, de cujus commendatione maxime ad Romanos apostolica Epistola loquitur, ut inde se prædicatio ejus velut a capite orbis toto orbe diffunderet: ea est enim qua justificatur impius, id est, fit justus qui prius erat impius. Et ideo percipiendæ hujus gratiæ merita nulla præcedunt, quoniam meritis impii, non gratia, sed pœna debetur. Nec ista esset gratia, si non daretur gratuita, sed debita redderetur.

VIII. Sed cum ab istis quæritur, quam gratiam Pelagius cogitaret sine ullis præcedentibus meritis dari, quando anathematizabat eos, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari; respondent sine ullis præcedentibus meritis gratiam ipsam humanam esse naturam, in qua conditi sumus. Neque enim antequam essemus, mereri aliquid poteramus ut essemus. Abjiciatur a Christianorum cordibus ista fallacia: nam omnino non istam gratiam commendat Apostolus, qua creati sumus ut homines essemus, sed qua justificati cum mali homines essemus. Ista est enim gratia per Jesum Christum Dominum nostrum. Etenim Christus non pro nullis ut homines conderentur, sed pro impiis mortuus est ut justifica-

¹ Rom. III, 24. — ² Diospolitano.

rentur: jam quippe homo erat qui dicebat: « Miser ego » homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum¹. »

IX. Possunt quidem dicere remissionem peccatorum esse gratiam, quæ nullis præcedentibus meritis datur. Quid enim habere boni meriti possunt peccatores? Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat: « Deus propitius esto mihi » peccatori²: » et descendit justificatus merito fidelis humilitatis, quoniam qui se humiliat exaltabitur. Restat igitur ut ipsam fidem unde omnis justitia sumit initium, propter quod dicitur ad Ecclesiam in Cantico Canticorum: « Venies et pertransies ab initio fidei³: » restat, inquam, ut ipsam fidem non humano, quod isti extollunt, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcumque sunt merita; sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus. Quia sicut in eadem Epistola legitur: « Deus unicuique partitur mensuram fidei⁴. » Opera quippe bona fiunt ab homine; fides autem fit in homine, sine qua illa a nullo fiunt homine. Omne enim quod non est ex fide, peccatum est⁵.

X. Quapropter ne se vel ipsius orationis meritum extollat, etiamsi ad vincendas temporalium rerum cupiditates, et diligenda bona æterna atque ipsum fontem omnium bonorum Deum, adjutorium datur oranti, fides orat quæ data est non oranti, quæ utique nisi data esset, orare non posset. Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt? quomodo credent, quem non audierunt? quomodo audient, sine prædicante? Igitur fides ex

¹ Rom. VII, 24. — ² Luc. XVIII, 13. — ³ Cant. IV, juxta LXX. — ⁴ Rom. XII, 3. — ⁵ Id. XIV, 23.

auditu, auditus autem per verbum Christi. Proinde minister Christi hujus fidei prædicator, secundum gratiam quæ data est illi plantator est et rigator. « Nec tamen qui » plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus, qui unicuique partitur mensuram fidei¹. » Unde et alibi dicitur: « Pax fratribus et » charitas cum fide, » quam ne sibi tribuerent continuo subjunxit, « A Deo Patre et Domino nostro Jesu » Christo²: » quia nec omnium est fides, qui audiunt verbum, sed quibus Deus partitur mensuram fidei: sicut nec omnia germinant quæ plantantur et rigantur, sed quibus Deus dat incrementum. Cur autem ille credat, ille non credat, cum ambo idem audiunt, et si miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident; altitudo est divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, cujus inscrutabilia sunt judicia, et apud quem non est iniquitas, dum cuius vult miseretur, et quem vult obdurat: neque enim propterea sunt ista injusta, quia occulta.

XI. Deinde post remissionem peccatorum, nisi mundam domum habitet Spiritus sanctus, nonne cum aliis septem redit spiritus immundus, et erunt novissima hominis illius pejora quam erant prima³? Ut autem habitet Spiritus sanctus, nonne ubi vult spirat⁴, et charitas Dei, sine qua nemo bene vivit, diffunditur in cordibus nostris, non a nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis⁵? Hanc enim fidem Apostolus definiit, dicens: « Neque circumcisio est aliquid, neque præputium; sed » fides, quæ per dilectionem operatur⁶. » Ista quippe fides est Christianorum, non dæmoniorum: nam et dæmones credunt et contremiscunt⁷, sed numquid et diligunt? Nam si non crederent, non dicerent: « Tu es

¹ 1 Cor. iii, 7. — ² Ephes. vi, 23. — ³ Matth. xii, 45. — ⁴ Joan. iii, 8. — ⁵ Rom. v, 5. — ⁶ Galat. v, 6. — ⁷ Jacob. ii, 19.

» Sanctus Dei¹: » vel, « Tu es Filius Dei², » Si autem diligenter, non dicerent: « Quid nobis et tibi³? »

XII. Fides igitur ad Christum nos trahit, quæ nisi desuper gratuito munere nobis daretur, non ipse diceret: « Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, » attraxerit eum⁴. » Unde et paulo post ait: « Verba, » quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. Sed » sunt quidam ex vobis, qui non credunt⁵. » Deinde Evangelista subjungit: « Sciebat enim ab initio Jesus qui » essent credentes, et quis esset traditurus eum⁶. » Et ne quisquam existimaret credentes sic ad ejus præscientiam pertinere, quomodo non credentes, id est, ut non eis fides ipsa desuper daretur, sed tantummodo voluntas eorum prænosceretur, mox adjecit atque ait: « Et dicebat: » Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad » me, nisi fuerit ei datum a Patre meo⁷. » Hinc erat quod eorum, qui audierant loquentem de carne sua et sanguine suo, quidam scandalizati abcesserunt, quidam credendo manserunt: quia nemo potest venire ad illum, nisi cui datum est a Patre, ac per hoc et ab ipso Filio, et a Spiritu sancto. Neque enim separata sunt dona vel opera inseparabilis Trinitatis; sed Filius sic honorans Patrem, non affert ullius distantiae documentum, sed magnum præbet humilitatis exemplum.

XIII. Hic iterum isti liberi arbitrii defensores, imo deceptores quia inflatores, et inflatores quia præsumptores, non adversum nos, sed adversum Evangelium locuturi, quid aliud dicunt quam id quod Apostolus sibi, quasi a talibus diceretur, objecit? « Dicis itaque mihi: » Quid adhuc conqueritur: Nam voluntati ejus quis resistit⁸? » Hanc contradictionem sibi metipsi tanquam ab

¹ Luc. iv, 41. — ² Id. viii, 28. — ³ Matth. xii, 29. — ⁴ Joan. vi, 44. — ⁵ Ibid. 64. — ⁶ Ibid. 65. — ⁷ Ibid. 66. — ⁸ Rom. ix, 19.

altero opposuit, velut ex eorum voce qui nolunt accipere quod superius dixerat: « Ergo cuius vult miseretur, et » quem vult obdurat¹. » Talibus itaque dicamus cum Apostolo, non enim melius illo invenire possumus quid dicamus: « O homo, tu quis es qui respondeas Deo²? »

XIV. Quærimus namque meritum obdurationis, et invenimus. Merito namque peccati universa massa damnata est; nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur: at potius ut non impertiatur, hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritum misericordiæ, nec invenimus, quia nullum est, ne gratia evacuetur, si non gratis donatur, sed meritis redditur.

XV. Si enim dixerimus fidem præcessisse, in qua esset meritum gratiæ, quid meriti habebat homo ante fidem, ut acciperet fidem? Quid enim habet quod non accepit? Si autem accepit, quid gloriatur quasi non acceperit³? Sicut enim non haberet homo sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem Dei, nisi secundum propheticum eloquium accepisset Spiritum sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiæ et pietatis ac timoris Dei⁴: sicut non haberet virtutem, charitatem, continentiam, nisi accepto Spiritu, de quo dicit Apostolus: « Non enim accepistis Spiritum⁵ » timoris, sed virtutis et charitatis et continentiæ⁶: » ita non haberet fidem nisi accepisset Spiritum fidei, de quo idem ipse dicit: « Habentes autem eundem Spiritum fidei, secundum quod scriptum est: Credidi, » propter quod locutus sum, et nos credimus, propter quod et loquimur⁷. » Non autem merito accepisse, sed

¹ Rom. ix, 18. — ² Ibid. 20. — ³ 1 Cor. iv, 7. — ⁴ Isaï. xl, 2. — ⁵ Longe aliter qui locus profertur infra n. 17. — ⁶ Rom. viii, 15. — ⁷ 2 Cor. iv, 13, et Psal. cxv, 10.

misericordia ejus, qui cuius vult miseretur¹, manifestissime ostendit, ubi de se ipso ait: « Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem². »

XVI. Si dixerimus meritum præcedere orationis, ut donum gratiæ consequatur, impetrando quidem oratio quidquid impetrat, evidenter donum Dei esse ostendit, ne homo existimet a se ipso sibi esse quod si in potestate haberetur, non utique posceretur: verumtamen ne saltem orationis putarentur præcedere merita, quibus non gratuita daretur gratia, sed jam nec gratia esset, quia debita redderetur, etiam ipsa oratio inter gratiæ munera reperitur. « Quid enim oremus³, » ait Doctor gentium, sicut » oportet nescimus, sed ipse Spiritus interpellat pro nobis » gemitibus inenarrabilibus⁴. » Quid est autem: « Interpellat, » nisi interpellare nos facit? Indigentis enim certissimum indicium est interpellare gemitibus. Nullius autem rei esse indigentem fas est credere Spiritum sanctum. Sed ita dictum est « Interpellat, » quia interpellare nos facit, nobisque interpellandi et gemendi inspirat affectum: sicut illud in Evangelio: « Non enim vos estis qui loqui » mini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis⁵. » Neque enim et hoc ita fit de nobis tanquam nihil facientibus nobis. Adjuvatorum igitur Spiritus sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit.

XVII. Nam non esse intelligendum spiritum nostrum, de quo dictum est: « Interpellat gemitibus inenarrabilibus⁶, » sed Spiritum sanctum, quo nostra infirmitas adjuvatur, satis ipse demonstrat Apostolus: inde enim cœpit: « Spiritus, inquit, adjuvat infirmitatem nos-

¹ 1 Cor. vii, 25. — ² 1 Tim. i, 13. — ³ Vide lib. de Gratia et lib. Arbitrio cap. 30-32. — ⁴ Rom. viii, 26. — ⁵ Matth. x, 20. — ⁶ Rom. viii, 26.

» tram¹; » deinde ita subjunxit: « Quid enim oremus, sicut
 » oportet nescimus: » et cætera. De hoc quippe Spiritu
 » apertius alibi dicit: » Non enim accepistis spiritum ser-
 » vitutis, iterum in timore; sed accepistis Spiritum adop-
 » tionis filiorum in quo clamamus, Abba, Pater². » Ecce
 hic non dixit quod ipse Spiritus clamet; orando; sed:
 » In quo clamamus, Abba, Pater. » Alio tamen loco ait:
 « Quoniam filii Dei estis, misit Deus Spiritum Filii sui in
 » corda vestra clamantem, Abba, Pater³. » Non hic ait:
 « In quo clamamus: » sed ipsum Spiritum clamantem di-
 cere maluit, quo efficitur ut clamemus: sicut sunt illa:
 « Ipse Spiritus interpellat gemitibus inenarrabilibus⁴:
 » et, Spiritus Patris vestri est, qui loquitur in vobis⁵. »

XVIII. Sicut ergo nemo recte sapit, recte intelligit,
 recte consilio ac fortitudinæ prævalet, nemo scienter pius
 est, vel pie sciens, nemo timore casto Deum timet, nisi
 acceperit Spiritum sapientiæ et intellectus, consilii et for-
 titudinis, scientiæ et pietatis et timoris Dei: nec habet
 quisquam virtutem veram, charitatem sinceram, conti-
 nentiam religiosam, nisi per Spiritum virtutis et charitatis
 et continentiæ: ita sine Spiritu fidei non est recte quis-
 piam crediturus, ne sine Spiritu orationis salubriter ora-
 turus. Non quia tot sunt spiritus, sed omnia hæc opera-
 tur unus atque idem Spiritus dividens propria unicuique
 prout vult⁶: quia Spiritus ubi vult spirat⁷: sed quod
 fatendum est, aliter adjuvat nondum inhabitans, aliter
 inhabitans. Nam nondum inhabitans adjuvat ut sint fide-
 les, inhabitans adjuvat jam fideles.

XIX. Quod est ergo meritum hominis ante gratiam,
 quo merito percipiat gratiam, cum omne bonum meri-
 tum nostrum, non in nobis faciat nisi gratia; et cum Deus

¹ Rom. viii, 26. — ² Ibid. 13. — ³ Galat. iv, 6. — ⁴ Rom. viii, 26. —
⁵ Matth. x, 20. — ⁶ I Cor. xii, 12. — ⁷ Joan. iii, 8.

coronat merita nostra, nihil aliud coronet quam munera
 sua? Sicut enim ab initio fidei misericordiam consecuti
 sumus, non quia fideles eramus, sed ut essemus: sic in
 fine, quo erit vita æterna, coronabit nos sicut scriptum
 est: « In miseratione et misericordia¹. » Non itaque frus-
 tra Deo cantatur: « Et misericordia ejus præveniet me²:
 » et, Misericordia ejus subsequetur me³. » Unde et ipsa
 vita æterna quæ utique in fine sine fine habebitur, et ideo
 meritis præcedentibus redditur; tamen quia eadem me-
 rita quibus redditur, non a nobis parata sunt per nostram
 sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa
 gratia nuncupatur, non ob aliud nisi quia gratis datur;
 nec ideo quia non meritis datur, sed quia data sunt et
 ipsa merita quibus datur. Ubi autem invenimus⁴ etiam
 vitam æternam gratiam nuncupari, habemus apud eum-
 dem gratiæ magnificentum defensorem apostolum Paulum:
 « Stipendium, inquit, peccati mors est; gratia autem Dei
 » vita æterna in Christo Jesu Domino nostro⁵. »

XX. Vide obsecro te, in quanta brevitate quam vigi-
 lanter verba posuerit, quibus diligenter consideratis,
 quæstionis hujus aliquantulum dilucescat obscuritas.
 Cum enim dixisset: « Stipendium peccati mors; quis
 non eum congruentissime et consequenter addere judica-
 ret, si diceret: Stipendium autem justitiæ vita æterna?
 et verum est; quia sicut merito peccati tanquam stipen-
 dium redditur mors, ita merito justitiæ tanquam stipen-
 dium vita æterna. Aut si nollet dicere justitiæ, diceret
 fidei: « Quoniam justus ex fide vivit⁶. » Unde etiam et
 merces appellatur plurimis sanctarum Scripturarum lo-
 cis: nusquam porro dicta est merces justitia vel fides⁷;

¹ Psal. cii, 4. — ² Id. lviii, 11. — ³ Id. xxii, 6. — ⁴ Vide lib. de
 Gratia et lib. Arbit. cap. 20 et 21. — ⁵ Rom. vi, 23. — ⁶ Habac. ii, 4. —
⁷ Rom. i, 17.

quia justitiæ vel fidei redditur merces. Quod est autem merces operanti, hoc militanti stipendium.

XXI. Sed beatus Apostolus adversus elationem, quæ usque adeo magnis tentat irrepere, ut et sibi propter ipsam dicat datum angelum Satanæ, a quo colaphizaretur, ne verticem præsumptionis erigeret: adversus hanc ergo elationis pestem vigilantissime militans: « Stipendium, » inquit, peccati mors. » Recte stipendium, quia debetur, quia digne retribuitur, quia merito redditur. Deinde ne justitia de humano se extolleret bono merito, sicut humanum meritum malum non dubitatur esse peccatum, non a contrario retulit, dicens, Stipendium justitiæ vita æterna; sed, « Gratia, inquit, Dei vita æterna. » Et hæc ne præter mediatorem aliqua alia via quæreretur, adjecit: » In Christo Jesu Domino nostro: » tanquam diceret, Audito quod stipendium peccati sit mors, quid te disponis extollere, o humana non justitia, sed nomine justitiæ plane superbia? quid te disponis extollere, et contrariam morti vitam æternam tanquam debitum stipendium flagitare? Cui debetur vita æterna, vera justitia est. Si autem vera justitia est, ex te non est, desursum est descendens a Patre luminum¹. Ut haberes eam, si tamen habes eam, profecto accepisti. « Quid enim habes quod non accepisti? » Quapropter, o homo, si accepturus es vitam æternam, justitiæ quidem stipendium est, sed tibi gratia est, cui gratia est et ipsa justitia. Tibi enim tanquam debita redderetur, si ex te tibi esset justitia cui debetur. Nunc vero de plenitudine ejus accepimus non solum gratiam, qua nunc juste in laboribus usque in finem vivimus, sed etiam gratiam pro hac gratia, ut in requie postea sine fine vivamus. Hoc nihil salubrius fides credidit, quia nihil verius intellectus invenit. Et debemus au-

¹ Jacob. 1, 17. — ² Cor. 17, 7.

dire Prophetam dicentem: « Nisi credideritis, non intelligetis¹. »

XXII. « Sed excusabunt se, inquit, homines, qui nolunt recte et fideliter vivere, dicentes, Quid nos fecimus qui male vivimus, quandoquidem gratiam unde bene viveremus, non accepimus? » Non possunt veraciter dicere, nihil mali se fecisse, qui male vivunt. Si enim nihil mali faciunt, bene vivunt: si autem male vivunt, de suo male vivunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod insuper addiderunt. Sed si vasa sunt iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem, quæ illis debita redditur, sibi hoc imputent, quia ex ea massa facta sunt, quam propter unius peccatum, in quo omnes peccaverunt, merito Deus justequè damnavit. Si autem vasa sunt misericordiæ, quibus ex eadem massa factis supplicium debitum reddere noluit, non se inflent, sed ipsum glorificent, qui eis misericordiam non debitam præstitit, et si quid aliter sapiunt, et hoc quoque illis ipse revelabit.

XXIII. Postremo quonam se isti excusabunt modo? Nempe illo quem breviter tanquam ex eorum voce sibi objecit Apostolus ut dicant: « Quid adhuc conqueritur? » Nam voluntati ejus quis resistit²? » Hoc est enim dicere, Quid de nobis fit querela, quod Deum offendamus male vivendo, cum illius voluntati nemo possit resistere, qui nos obduravit misericordiam non præstando? Si ergo illos non pudet hac excusatione, non nobis, sed Apostolo contradicere, cur nos pigeat eis quod dixit Apostolus, hoc idem atque identidem dicere: « O homo » tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare sic me fecisti? An non habet » potestatem figulus lutæ, ex eadem massa³, » utique me-

¹ Isai. vii, 9, juxta LXX. — ² Rom. ix, 19. — ³ Ibid. 21.

rito recteque damnata, « Facere aliud vas in honorem »
indebitum propter misericordiae gratiam: « Aliud in
» contumeliam » debitam propter irae justitiam, ut notas
faciat divitias gloriae suae in vasa misericordiae, sic os-
tendens quid eis largiatur, cum id supplicium recipient
vasa irae quod pariter omnibus debebatur. Satis sit inter-
rim Christiano ex fide adhuc viventi, et nondum cer-
nenti quod perfectum est, sed ex parte scienti, nosse vel
credere quod neminem Deus liberet nisi gratuita miseri-
cordia per Dominum nostrum Jesum Christum, et nemi-
nem damnet nisi aequissima veritate per eundem Domi-
num nostrum Jesum Christum. Cur autem illum potius
quam illum liberet aut non liberet, scrutetur qui potest
judiciorum ejus tam magnum profundum, verumtamen
caveat praecipitium, « Numquid enim est iniquitas apud
» Deum? absit. Sed inscrutabilia sunt judicia ejus, et
» investigabiles viae ejus¹. »

XXIV. Et in majoribus duntaxat aetatibus merito dici
potest, Hi noluerunt intelligere, ut bene agerent: Hi
quod gravius est intellexerunt, et non obedierunt: quia
sicut scriptum est: « Verbis non emendabitur servus du-
» rus; si enim et intellexerit, non obediet². » Unde non
obediet, nisi sua pessima voluntate? Cui gravior damna-
tio divina aequitate debetur. Cui enim plus datur, plus
exigitur ab eo. Istos quippe Scriptura dicit inexcusabiles,
quos non latet veritas, et in eis perseverat iniquitas, «
» velatur enim ira Dei de caelo, ait Apostolus, super
» omnem impietatem et injustitiam hominum eorum,
» qui veritatem in justitia detinent: quia quod notum
» est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis mani-
» festavit. Invisibilia enim ejus a creatura mundi per
» ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempi-

¹ Rom. ix, 14. — ² Prov. xxix, 19.

» terna quoque virtus ejus ac divinitas, ut sint inexcusa-
» biles⁴. »

XXV. Si ergo istos inexcusabiles dicit, qui invisibi-
lia illius per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciere
potuerunt, nec obedierunt tamen veritati, sed iniqui et
impii permanserunt; neque enim non cognoverunt, sed
« Cognoscentes (inquit) Deum, non ut Deum glorificave-
» runt, aut gratias egerunt²: » quanto magis inexcusa-
biles sunt, qui ex lege ejus instructi confidunt se ipsos
duces esse caecorum, et alios docentes, se ipsos non do-
cent: qui praedicant non furandum, et furantur; et cae-
tera quae de ipsis Apostolus loquitur. Eis quippe dicit:
« Propterea inexcusabilis es, o homo omnis qui judicas:
» in quo enim alium judicas, temetipsum condemnas:
» eadem enim agis quae judicas³. »

XXVI. Dicit etiam ipse Dominus in Evangelio, « Si
» non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non ha-
» berent: nunc autem excusationem non habent de pec-
» cato suo⁴. » Non utique peccatum nullum haberent,
qui pleni erant aliis magnis multisque peccatis: sed hoc
peccatum vult intelligi non eos habituros fuisse, si non
venisset, quo, cum audissent eum, non crediderunt in
eum. Hanc eos excusationem non habere asserit, qua pos-
sint dicere, Non audivimus, ideo non credidimus. Hu-
mana quippe superbia tanquam praesumens de viribus
liberi arbitrii excusatam se putat, quando ignorantiae,
non voluntatis videtur esse quod peccat.

XXVII. Secundum hanc excusationem, inexcusabiles
dicit Scriptura divina quoscumque scientes peccare con-
vincit. Dei tamen justum judicium nec illis parcat, qui
non audierunt. « Quicumque enim sine Lege peccaverunt,

¹ Rom. i, 18. — ² Ibid. 21. — ³ Id. 11, 1. — ⁴ Joan. xv, 22.

» sine Lege peribunt¹. » Et quamvis se ipsi excusare videantur, non admittit hanc excusationem, qui scit se fecisse hominem rectum eique obedientiae dedisse præceptum, nec nisi ejus, quo male usus est, libero voluntatis arbitrio, etiam quod transiret in posterum, manserit peccatum. Neque enim damnantur qui non peccaverunt, quandoquidem illud ex uno in omnes pertransiit, in quo ante propria in singulis quibusque peccata omnes communiter peccaverunt. Ac per hoc inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento etiam propriae voluntatis, sive qui novit, sive qui ignorat; sive qui judicat, sive qui non judicat. Quia et ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est; in eis autem qui non potuerunt, poena peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio sed justa damnatio.

XXVIII. Ideo autem divina eloquia eos inexcusabiles dicunt, qui non ignorantes, sed scientes peccant, ut secundum judicium superbiae suae, quo multum confidunt de viribus propriae voluntatis, se inexcusabiles videant; quia de ignorantia jam non habent excusationem suam, et nondum est justitia, cui præsumebant sufficere voluntatem. At vero ille cui Dominus et sciendi et obediendi largitus est gratiam, « Per Legem, inquit, cognitio peccati²: » et, « Peccatum non cognovi, nisi per Legem. » Nam concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, » Non concupisces³. » Nec vult intelligi hominem præceptricis legis ignarum, sed liberatricis indignum gratiae ubi dicit; « Condelector Legi Dei secundum interiorum rem hominem⁴, » et cum hac non solum scientia, verum etiam et delectatione Legis, postea dicit, « Miser ego

¹ Rom. I, 12. — ² Rom. III, 21. — ³ Rom. VII, 7, et Exod. XX, 17. — ⁴ Rom. VII, 22.

» homo; quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum¹. » Nemo itaque liberat a vulneribus illius trucidatoris, nisi hujus gratia Salvatoris. Nemo liberat venumdatos sub peccato a vinculis captivantis, nisi gratia redimentis.

XXIX. Ac per hoc universi, qui se in nequitibus et iniquitatibus excusatos volunt, ideo justissime puniuntur, quoniam qui liberantur, non nisi gratia liberantur. Nam si excusatio illic justa esset, non inde jam gratia, sed justitia liberaret. Cum vero non liberat, nisi gratia, nihil justum invenit in eo quem liberat, non voluntatem, non operationem, non saltem ipsam excusationem: nam si hæc justa est, quisquis ea utitur, merito non gratia liberatur. Novimus enim liberari per gratiam Christi quosdam etiam eorum, qui dicunt, « Quid adhuc conqueritur? Nam voluntati ejus quis resistit²? » Quæ si justa est excusatio, non jam gratuita gratia, sed propter hujus excusationis justitiam liberantur. Si autem gratia est qua liberantur, profecto hæc excusatio justa non est. Tunc enim vera gratia est, qua homo liberatur, si non secundum debitum justitiæ retribuitur. Nihil ergo fit in eis, qui dicunt, « Quid adhuc conqueritur? nam voluntati ejus quis resistit? » nisi quod legitur in libro Salomonis, « Insipientia viri violat vias ejus: Deum autem causat³ in corde suo³. »

XXX. Quamvis itaque Deus faciat vasa iræ in perditionem, ut ostendat iram, et demonstret potentiam suam, qua bene etiam utitur malis; et ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ facit in honorem non damnabili massæ debitum, sed suæ gratiæ largitate donatum: tamen in eisdem iræ vasis, propter meritum massæ in contumeliam debitam factis, id est, in homi-

¹ Rom. VII, 24. — ² Rom. IX, 19. — ³ Prov. XIX, 3.